

การระงับ
ข้อพิพาทใน
'คดีครอบครัว'

การระงับข้อพิพาทใน 'คดีครอบครัว'

รายงานพิเศษ

ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับคดีครอบครัวไม่ได้มีเพียงแต่การฟ้องคดีเพื่อตัดสินข้อขัดแย้ง หรือข้อพิพาทได้ หากแต่ยังมีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในหลายรูปแบบที่สามารถช่วยให้คู่พิพาทได้เลือกใช้วิธีการระงับข้อพิพาท อีกทั้งยังเป็นการรักษาความสัมพันธ์อันดี ตกผลงันอย่างฉันทมิตรและสร้างความเข้าใจให้กันได้

การระงับข้อพิพาททางเลือก จะเริ่มต้นจากการเจรจาต่อรองซึ่งเป็นกระบวนการแรกสุดเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างตัวบุคคลแต่หากการพูดคุยทั้งสองฝ่ายไม่เป็นผลจึงอาจต้องมีบุคคลที่สามที่ทั้งสองฝ่ายให้การยอมรับเข้าช่วยเป็นตัวกลางประสานให้ทั้งสองฝ่ายบอกความต้องการและมุ่งหาทางออกร่วมกัน กระบวนการระงับข้อพิพาทดังกล่าวนี้เรียกว่า การไกล่เกลี่ยหรือการประนีประนอม

สำหรับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในครอบครัวถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อนเพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ดังนั้นการแก้ไขปัญหาจึงควรเป็นไปด้วยความเข้าใจและรักษาความสัมพันธ์อันดีต่อกันให้ได้มากที่สุดโดยที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดเกี่ยวกับกระบวนการประนีประนอมไว้ในหมวด 13 การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว เพื่อให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมในข้อพิพาทโดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันของครอบครัวเป็นหลัก

วิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งมีวิธีการดังต่อไปนี้

1.การเจรจาต่อรอง (Negotiation) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกหนึ่งซึ่งถือเป็นวิธีการพื้นฐานที่สุดในการสื่อสารโดยตรงระหว่างคู่ขัดแย้งที่สมัครใจจะแก้ปัญหาหารือกันด้วยการพูดคุยบอกกล่าวให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบถึงความต้องการ หลักในการเจรจาต่อรองมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขความขัดแย้ง เพื่อสร้างข้อตกลงระหว่างหลายฝ่าย เพื่อต่อรองเงื่อนไข หรือสนองต่อความพึงพอใจต่างๆ ทั้งนี้ การเจรจายังส่งผลต่อการรักษาความสัมพันธ์ของคู่กรณีได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการเจรจาต่อรองจะมุ่งหมายให้ทั้งสองฝ่ายยอมอ่อนอ่อนให้แก่กันด้วยความสมัครใจ และยังทำให้ทุกฝ่ายรู้สึกพึงพอใจกับผลของการเจรจา ในการเจรจานั้นจำเป็นต้องใช้หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคู่เกี่ยวข้อง โดยใช้การทำให้เกิดการยอมรับด้วยเหตุผลที่มีความตั้งใจที่จะมีการสื่อสารที่ดีระหว่างกันคือการวิเคราะห์ข้อมูล การวางแผนเจรจาต่อรอง การนำเสนอ และการปรึกษาหารือร่วมกันด้วย

2. การไกล่เกลี่ย หรือการประนีประนอม (Mediation or Conciliation) คือ กระบวนการยุติธรรมระงับข้อพิพาทด้วยความตกลงยินยอม

ของคู่ความเองโดยมีบุคคลที่สามคือผู้ไกล่เกลี่ยมาเป็นคนกลางคอยช่วยเหลือแนะนำ เสนอแนะทางออกในการยุติ หรือระงับข้อพิพาทให้คู่ความตกลงกันได้สำเร็จ เป็นกระบวนการหนึ่งที่สนับสนุนและสร้างบรรยากาศฉันทมิตร รวดเร็ว รักษาความสัมพันธ์และความลับของคู่กรณี

3.อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นการระงับข้อพิพาททางแพ่งที่คู่กรณีตกลงกันเสนอข้อพิพาทของตนที่เกิดขึ้นแล้ว หรือที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้บุคคลภายนอกซึ่งเรียกว่า อนุญาโตตุลาการให้ทำการพิจารณาชี้ขาด โดยมีกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายและคู่กรณีผู้พันที่จะปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ คำชี้ขาดที่ออกมานั้นมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย

4.การฟ้องคดี (Prosecution) คือ คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใดๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัวที่ว่าด้วยบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5

คดีครอบครัวที่สามารถใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยได้จะเป็นคดีที่เกี่ยวกับการฟ้องหย่าการแบ่งสินสมรส เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูอำนาจปกครอง

ครอบครัว การเรียกค่าทดแทนหรือเรียกค่าเลี้ยงชีพ (เพราะเหตุแห่งการหย่า) หรือขอให้รับเด็กเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีครอบครัวเป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาทที่สำคัญที่มาช่วยกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีที่ต้องใช้เวลา เสียค่าใช้จ่ายมากและทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดุดอง

กฎหมายเห็นถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญและมีความละเอียดอ่อนซึ่งบิดา มารดา และบุตรไม่สามารถตัดขาดจากกันได้โดยสิ้นเชิงรวมทั้งตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว พระราชบัญญัติศาล

เยาวชนและครอบครัวและวิธีการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงกำหนดให้ก่อนเริ่มการพิจารณาคดีครอบครัวที่มีข้อพิพาทให้ศาลตั้งผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวเพื่อไกล่เกลี่ยให้คู่ความในคดีครอบครัวได้ประนีประนอมกันและมีโอกาสเจรจาและตกลงระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความ โดยมีผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวเป็นคนกลาง

ผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอม ได้แก่ ผู้พิพากษาในศาลต่างๆ ซึ่งไม่ใช่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน รวมทั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยและแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอมประจำศาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความพร้อมและสมัครใจที่จะทำหน้าที่ต้องมีความเป็นกลาง ไม่อคติ และสามารถให้ความเป็นธรรมกับคู่ความได้ถูกต้องตรงตามความประสงค์ ช่วยแก้ไขปัญหามาเพื่อให้ข้อพิพาททั้งหลายยุติลงอย่างสันติมิตร หน้าที่หลักคือให้มีการประนีประนอมยอมความกันแต่ไม่มีหน้าที่ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทนั้นๆ

การไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวในศาลเยาวชนและครอบครัวแบ่งเป็นสองขั้นตอน คือ

1. การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดีต่อศาล คู่ความร้องขอให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยให้ซึ่งการไกล่เกลี่ยเกิดจากความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย หากสำเร็จจะจดทำบันทึกข้อตกลงให้แก่คู่ความมีผลเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

2. การไกล่เกลี่ยหลังฟ้องศาล คู่ความสามารถไกล่เกลี่ยได้ทั้งวันนัดก่อนพิจารณาคดีครั้งแรกหรือระหว่างพิจารณากรณีที่ศาลจะมีคำพิพากษาหากสำเร็จจะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความเช่นกันซึ่งถือว่าเป็นคำพิพากษาดำเนินการมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย

สำหรับระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยนั้นขึ้นอยู่กับคู่พิพาทว่าสามารถไกล่เกลี่ยกันได้หรือไม่โดยเฉลี่ยหากคู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ง่ายนั้น

การไกล่เกลี่ยจะใช้เวลาเพียง 1-2 ชั่วโมง ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ยประจำศูนย์

ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกรเข้าสู่กระบวนการทางศาลย่อมประหยัดเวลา ลดภาระค่าใช้จ่าย และคู่พิพาทมีสัมพันธที่ดีกันต่อไปในอนาคตได้

สำหรับผลของการไกล่เกลี่ยนั้น หากเป็นการไกล่เกลี่ยประสพผลสำเร็จ มีการถอนฟ้องหรือคู่ความประสงค์จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ให้ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้นและเสนอศาลเพื่อพิจารณา เมื่อศาลเห็นว่าสัญญาดังกล่าวไม่ฝ่าฝืน หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนให้พิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งยังมีกรณีที่ศาลอาจจะไม่พิพากษาแต่กำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขให้คู่ความทดลองปฏิบัติตามสัญญาจนกว่าจะสามารถทำได้ เช่น การกำหนดเงื่อนไขให้คู่พิพาทฝ่ายบิดา รับผิดชอบจ่ายค่าเทอมบุตรในการศึกษาติดต่อกันเป็นระยะเวลา 1 ปี เป็นต้น โดยหากคดีครอบครัวนั้นๆ ผู้เยาว์มีประโยชน์หรือมีส่วนได้เสียให้ศาลคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เยาว์เป็นสำคัญ แต่หากกรณีที่คู่ความไม่อาจตกลงกันได้ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

ข้อดีสำคัญของการไกล่เกลี่ยคือสามารถรักษาความลับของคู่พิพาทได้เป็นอย่างดี เพราะผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการระงับข้อพิพาทเป็นตัวของตัวเองและบุคคลภายนอกจะมีเพียงแต่ผู้ไกล่เกลี่ยเท่านั้น ซึ่งโดยจรรยาบรรณแล้วไม่สามารถนำข้อเท็จจริงมาเปิดเผยต่อบุคคลอื่นได้ซึ่งเหมาะกับลักษณะของคดีครอบครัวเป็นอย่างดี หัวใจของคดีครอบครัว คือ ความสงบสุขของการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว มุ่งคุ้มครองสถานภาพการสมรสให้คงอยู่แต่หากจำเป็นต้องมีการหย่าร้างต้องให้การหย่าเป็นธรรมกับทุกฝ่ายและเกิดความเสียหายให้น้อยที่สุด

สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงที่สุดเห็นจะเป็นเรื่องของสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นหลัก ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าการเลือกใช้วิธีการฟ้องคดีควรเป็นวิธีการสุดท้ายที่คู่พิพาทจะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา การนำการระงับข้อพิพาททางเลือกที่เรียกว่า การไกล่เกลี่ยหรือการประนีประนอมมาใช้จะมีความเหมาะสมกว่า ด้วยกระบวนการรักษาความลับและมุ่งประสานความสัมพันธ์ให้จบด้วยความเข้าใจและยอมรับในสิ่งแต่ละฝ่ายร้องขอ แม้ผลลัพธ์จะออกมาว่าฝ่ายใดได้ประโยชน์มากกว่าหรือน้อยแต่ขอให้อ่านใจว่าทุกคนตั้งใจที่จะเลือกรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวคงอยู่

มากกว่าเลือกที่จะให้ตนเองชนะแต่เพียงอย่างเดียว บางครั้งการไกล่เกลี่ยอาจประสานรอยร้าวในความสัมพันธ์ให้กลับมาดีดังเดิมได้ด้วย

ผศ. ทัชชกร มหาแดง
ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา
คณะนิติศาสตร์ ม.ศรีปทุม